

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

لیکوال: کانديد اکادميسين محمد اعظم سيستاني

ژباړن: سيلانی

۲۰۲۰/۰۴/۰۷

پر شاه امان الله خان باندي د پلار د وژلو تور،

د پرديو جاسوسانو کار دی

په هېواد او ولس مين شخصيت، شاه غازي امان الله خان څخه د انگليسانو زروونه داسي په وينو ككړ دي، چي اوس هم د هغه له تخريب او تخريش څخه لاس نه اخلي. د خپلو بېلابېلو جاسوسانو له لوري كله دی د الحاد په نوم تورنوي، كله يې د خپل پلار په وژلو او كله يې د خپلواکي په تر لاسه كولو كې د هغو لوستو اشخاصو په واسطه تورنوي چي په امريكا او انگلستان كې اوسيري، هغه دا چي گواكي ده په ناحقه د افغانان ويني د خپلواکي د تر لاسه كولو لپاره تويي كړي دي .

له يادو تورو موخه داده: چي دنوي كهول ترمنځ د هغه هېواد پال شخصيت محبوبيت او ارزښت كم كړي. مگر د هېواد اصيل بچيان دنده لري، چي د خپلواکي د سرلاري او علم بردار د ستايني او دفاع له پاره پاسپري او اجازه ور نه كړي، ترڅو د هېواد او خپلواکي دښمنان د شاه امان الله خان په تخريبولو سره زموږ د پلرونو او نېكونو هغه هلي ځلي او سر بندې تمسخر كړي چي د خپلواکي په تر لاسه كولو كې يې وركړي دي او زموږ د تاريخ دا ستره لاسته راوړنه بي ارزښته وښايي، تر څو زموږ د نوي كهول هغه روحيه چي د خپلواکي پر وړاندي يې لري تته او ياهم له منځه يوسي.

شاه غازي امان الله خان زموږ ملي اتل دی:

امريكايي څېړونكي او افغانستان پېژندونكي آدمك، ۶۰ كاله پخوا د شاه غازي امان الله خان نوم او سترو كارنامو ته د درنښت سر تيب كړی او په خپل تاريخ كې يې د افغانستان د ملي اتل په نوم ياد كړی دی . دا هغه وخت و چي لا هم شاهي نظام په افغانستان كې مشروعيت درلود او هېچا ته قومي او ژبني تعصب نه محسوسېده. آدمك نه د پښتنو دوست و او نه هم د تاجكو دوښمن و. هغه يو پوه مؤرخ او جامعه شناس و. هغه د افغانستان د تاريخ او نومياليو شخصيتونو په اړه څو آثار ليكلي دي او ډېر يې د افغانانو ماهيت او كركتر دركولي شو.

آدمك د امان الله خان په هكله ليكلي دي: « امان الله خان (۱۹۲۹-۱۹۱۹) د افغانستان د ملي اتل په توگه وپېژندل شو. په ځانگړي توگه هغه وخت چي برياليتوب سره يې برتانوي امپراطوري ته ماته وركړه او د افغانستان مطلقه خپلواكي يې تر لاسه او نړيوالو ته يې په رسميت و وپېژندله. » (لودويك آدمك، افغانستان در نيمه قرن اول قرن بيستم، ترجمه پوهاند محمد فاضل صاحب زاده، چاپ دوم، پېښاور، ۱۳۷۷، ص ۱۹۶)

په ۲۰۱۴ م كال د اگست په مياشت كې شاه امان الله خان د هغو سلو نومياليو سياستوالو په ډله كې راغی، چي وروسته له لومړي نړيوالي جگړې څخه (۱۹۱۸ تر ۲۰۱۴) د خپل هېواد خپلواکي يې له انگليسي ښېكلاگرو تر لاسه كړي وه. (والستريت جورنال، اول اگست ۲۰۱۴، رگ : داکتر زيركبار، له امير عبدالرحمن تر اشرف غني، ۲۰۱۵)

امان الله خان د خپل پلار قاتل نه و:

د كابل پوهنتون پخوانی استاد او د اقتصاد پوهنځي رئيس، داکتر سيد عبدالله كاظم د امير حبيب الله خان د وژل كېدو په هكله ډېرې پراخي څېړني كړي دي. دا څېړني ديو كتاب په بڼه يا په شپږو مقالو كې د ۲۰۰ مخونو په درلودلو

د پاڼو شميره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همكاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه كړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليكني د ليكنيزي بڼي پازوالي د ليكوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليكنه له راليرو مخكې په خپرو و لولي

سره په افغان جرمن آنلاین وېبپاڼه کې خپرې شوي دي. تاسو کولی شئ ددې مقالو په ترلاسه کولو کې جوخت د کاظم صاحب نوم او د لیکلو پروتال هم پیدا کړئ.

بناغلي کاظم د خپلې څېړنې په شپږمه برخه کې، چې په حقیقت کې د بادي څېړنې پایله هم بلل کېږي، نوموړي هغه ټول آندونه، گمانونو، تحلیلونه او تاریخي روایات چې د امیر حبیب الله خان د معاصرو او له وژل کېدو وروسته مؤرخینو له خوا ترسره شوي، لوستي او تحلیل کړي دي، چې په پایله کې تر ټولو تاریخي روایاتو د امریکایي مؤرخ لوئیس دوپري روایت چې د امیر حبیب الله خان د وژل کېدو په هکله یې لیکلی، حقیقت ته نږدې گڼي. لوی دوپري لیکلي دي: « یو کس چې د انگلیسي څارگرې ادارې ایجنټ و او اصل کې د عثمانی ترکیې تبعه و، امیر حبیب الله خان وواژه. دیاد کس نوم مصطفی صغیر و. »

داکتر سید عبدالله کاظم د مشهور امریکایي مؤرخ او افغانستان پېژندونکي، لوئیس دوپري لیکنه چې د امیر حبیب الله خان د قتل په هکله یې کړي ده، داسې رانقلوي: « روسان د امیر حبیب الله خان د وژلو تور په برتانویانو پورې کوي او وایي چې یو کس یې د مصطفی صغیر په نوم ددغه کار لپاره گمارلی و... همدا کس په ترکیه کې د مصطفی کمال اتا ترک د ژولو په تور ونيول شو، هغه په ۱۹۲۲ کال په انقره کې د محکمې پر مهال د نورو جنایاتو تر څنګ د امیر حبیب الله خان په وژلو هم اعتراف وکړ، چې امیر حبیب الله خان د وژلې دی. مصطفی صغیر پانسې (اعدام) شو. دا په داسې حال کې ده، چې برتانویانو ډېره هڅه وکړه تر څو دی وژغوري، حتا تر دې چې د انگلیسانو پادشاه پنځم جارج کمال اتا ترک ته د یو لیک په استولو سره د هغه څخه و غوښتل چې مصطفی صغیر وېښي. (دوپري، لوئیس: « افغانستان...، صفحه ۴۳۵ و ۴۳۷)

بل افغان څېړونکی احمدفواد ارسلا په یوه لیکنه کې ((مصطفی صغیر)) مصطفی ساغر گڼي او وایي چې هغه یو هندوستانی او د انگلیسانو ایجنټ و چې انگلستان کې لوی شوی و .

« ... ۳ - مصطفی ساغر یو هندوستانی و، چې انگلستان کې لوی شوی و. هغه د انگلیسانو یو ایجنټ و، چې انقري ته د مصطفی کمال اتا ترک د ژولو له پاره استول شوی و. مصطفی ساغر ترکانو ته ځان یو هندي مسلمان ورپېژندلی و او هڅه یې کوله چې مصطفی کمال په دې متقاعد کړي، چې د هند مسلمانانو درې میلیونه د ستلینګ پوند د انقري د حکومت له پاره را ټول کړي او دی غواړي هغه پېسي انقري ته را انتقال کړي، خو له ترکانو یې د یادو پیسو د انتقال له پاره د یوې مناسبې او ښې لاره پوښتنه کوله. مصطفی ساغر د ترکیې له نومیالي شاعر محمد عاکف (چې د ترکیې ملي سرود یې هم لیکلی دی) سره په یوه کور کې اوسېده. مصطفی ساغر ته له هندوستان، مصر او استانبول څخه ډېر مکتوبونه رالېږل کېدل، دا کار د محمد عاکف له پاره د حیرانتیا خبره وه او یوه ورځ یې د مصطفی ساغر یو لیک ولید چې د مکتوب په منځ کې ډېرې تشې صفحې هم موجودې وې.

دا تشې صفحې د یو ترکی کیمیاپوه (اونی رفیق) له خوا معاینه شوي او څرگنده شوه، چې دا صفحې تشې نه دي. په حقیقت کې مصطفی ساغر په دغو تشو صفحو کې د نامرئي رنگونو په واسطه د انگلیسي ایجنټانو تر منځ خبرې تبادله کولې. د څېړنو پر مهال مصطفی ساغر دا ومنله چې دی له انگلیسانو سره کار کوي او دی د مصطفی کمال اتا ترک د وژلو له پاره گمارل شوی دی. نوموړي همدارنګه ومنله چې د افغانستان واکمن امیر حبیب الله هم د وژلې دی. وروسته له محکمې، مصطفی ساغر په ۱۹۲۱ کال د می په ۲۴ نېټه، د اولوس په څلور لاري (د ترکیې د ولسي جرګې مخې ته) کې پانسې (اعدام) شو. د نوموړي د اعدام ورځ د انگلیسانو د ملګي د زوکړې له ورځې سره برابره وه. (احمد قواد ارسلا، قتل امیر حبیب الله خان و نقش انگلیس و ایجنټ آن مصطفی ساغر)، افغان جرمن آنلاین ۲۲ جنوري ۲۰۱۷، ونیزرک: کتاب، اسرار نهفته قتل امیر حبیب الله... ص ۱۳۳، داکتر کاظم.

د یادوني وړه ده، چې داکتر نبي مصداق هم په خپل اثر (افغانستان، سیاسي کمزوري او بهرنی مداخله) کې د ۱۴۸ مخ په پارورقي کې د روسانو له قوله لیکي: د امیر حبیب الله خان قاتل، د مصطفی صغیر په نوم یو کس و، چې دی د انگلیسانو ایجنټ و. مصداق زیاته وي، چې همدا شخص وروسته په ترکیې کې د مصطفی کمال اتا ترک د وژلو په تور ونيول شو او اعدام شو او ددې موضوع خبر د افغانستان حکومت ته هم ورکول شو او د افغانستان حکومت د ترکیې د څېړنو په پایلو قناعت وکړ.

د پورته یادونو او د داکتر صاحب کاظم د څېړنو له مخې، مصطفی صغیر (د انگلیسانو جاسوس) د شهید امیر حبیب الله خان قاتل گڼل کېږي. هغه کسان چې دا تور زموږ په ترقي غوښتونکي شاه، غازي امان الله خان باندې پورې کوي، په حقیقت کې له خپل ستوني د انگلیسانو غوښتنې او غږ را اوباسي، دوی په دې کار سره غواړي په ټولنه کې زموږ د مترقي غوښتونکي شاه او د خپلواکۍ سمبول محبوبیت کم کړي. هغه رهبر چې د واکمنۍ په لومړیو

شېبو کی د کابل وگړو ته د هېواد د خپلواکۍ د تر لاسه کولو ژمنه ورکړې وه، چې دوه میاشتې وروسته د انګلیسانو پر وړاندې د جهاد له اعلان وروسته یې د هېواد خپلواکي تر لاسه کړه.

هېڅکله یو با وجدان او لوستی کس له دې حقیقت څخه انکار نه کوي، چې شاه غازي امان الله خان یو ترقي غوښتونکی، د انګلیسانو ضد مبارز او د هېواد خپلواکي غوښتونکی شخص ؤ. د شاه امان الله خان خپلواکي او حریت روحیه تر دې کچې لوړه وه، چې کله د خپل پلار له وژل کېدو او د خپل تره نصرالله خان د سرداری له اعلان څخه باخبر شو، نو پر وړاندې یې ودرېده او نه یوازې د خپل تره نصرالله خان امارت و نه مانه، بلکې دخپل پلار د وژلو، د غچ اخستلو او د هېواد لوړ پوړ اراکینو ته یې، پرته له دې چې د انګلیسانو له دسیسو څخه وډار شي د هېواد د خپلواکۍ د تر لاسه کولو خبر ورکړ. په پایله کې دوه میاشتې وروسته یې خلک د بنکېلاګرو انګلیسانو پر وړاندې د جهاد له پاره را وهڅول، چې په پایله کې انګلیسي بنکېلاګر ته دې اړ شول، چې د افغانانو مشروع غوښتنو ته غاړه کيږي او د هېواد خپلواکي په رسمیت وپېژني.

د افغان او انګلیس په درېیمه جګړه کې، بنکېلاګرو انګلیسانو حیثیت او نه ماتېدونکی شهرت له خاورو سره یو شو او ټولو مستعمره هېوادونو ته یې د ماتې غږ ورسېده. بنکېلاګرو انګلیسانو ددغې ستر ماتې او شرم بدل، د توطیې او فتنو له لارې پیل کړ، چې په جنوب او شمال ختیځ کې یې وګړي دده د نظام پر وړاندې را وهڅول او داسې یو نالوستی او بېسواده کس یې د قدرت پر څوکی کښېښود، چې په خپل ۹ میاشتني واکمنۍ کې یې ملت ته دسر په کاسه کې اوبه ورکړې او ټولې هغه لاسته راوړنې یې له صفر سره ضرب کړې، چې افغانانو تر لاسه کړي وې. انګلیسانو په دغه ډول له افغانان خپل غچ تر لاسه کړ.

انګلیسي نوکرانو او ایجنټانو په تېرو ۸۰ کلونو کې هر څه یې چې په توان کې درلودل، په مطبوعاتو، ورځپاڼو او کتابونو کې د شاه غازي امان الله خان د نوم، نښان او د هغه کاري برنامو په لښمخه وړلو کې و نه سپماوه او هڅه یې کوله چې دده نوم، نښان او کاري برنامې له خلکو پټې او لښمخه یوسي، مګر هغه مینه او محبت چې ددغه شاه پر وړاندې دخلکو په زړونو کې وه، هېڅکله له منځه یو نه وړه. لکه څرنګه چې لمر په دوه ګوتو نه پټیږي، نو همداسې د شاه غازي امان الله خان شخصیت او کړنې هم لکه لمر چې له ورځو او تورتم څخه ځان څرګندوي، دخلکو په منځ کې څرګندوي .

په تېرو دوه لسيزو کې ورځ په ورځ د شاه امان الله خان نوم، د هغه برنامې او شخصیت د داخلي او بهرني لیکوالو او مؤرخینو له خوا په ورځپاڼو، مجلو او کتابي بڼه په افغانستان دننه او بهر کې چاپیږي او خپري او راتلونکی نسل نور هم د نوموړي له شخصیت، کارنامو او فکر څخه خبروي.

شاه غازي امان الله خان د افغانستان لومړنی واکمن دی، چې د جمعي او اختر لمونځونو د امامت حق یې له ملایانو واخیست، هغه حق چې د اسلام دین یې د اسلام خلیفه او رهبر ته ورکوي. دا خبره می په دې بابت وکړه، چې شاه امان الله خان په تمامه معنا یو پوه مسلمان و، چې د اسلام له اصولو او فروعات باخبر و. ده به د اسلام او قران په رڼا کې خکلو ته د عدالت، یوالي او زده کړې د تر لاسه کولو لارښوونې کولې.

له بده مرغه دده پرځای داسې یو شخص واکمن شو، چې له تعلیم څخه یې برخې او د ښه شهرت خاوند هم نه و. هغه حبیب الله نومېده، چې خلکو د بچه سقو په نوم پېژانده. هغه یو لوب مار او د علم دښمن و.

کوم کسان چې غواړي په دې پوه شي چې شاه امان الله خان په کومه کچه په اسلام کې پوهه درلوده، څومره یې دخبرو بیان ښه او پرخپلو خبرو کې ماهر او بلیغ و، څومره په خپلو موخو کې غاور و او څومره یې له هېواد او خلکو سره مینه درلوده، نو اړینه ګڼم چې د شاه هغه وینا چې د لویې جرګې په پای کې یې کړې دي ولولي. دا ویناوې د داکتر سید عبد الله کاظم له خوا په ۱۳۰۳ ل کال په دیارلسمه برخه کې د ((مجموعه ارشادات و بیانات شاه در لویه جرګه)) کې ترتیب شوي دي.